

A Székesfehérvári Egyházmegye Zsinatai a 20. század első felében. Összeállította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Mózessy Gergely.

Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2016. (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak. Egyháztörténeti források) 345 old. (CD-melléklettel)

Mózessy Gergely jelen kötete egy tematikus forráskiadvány. A szerző a Székesfehérvári Egyházmegye első zsinatainak forrásait (1924, 1934), valamint az 1944-re tervezett zsinat forrásait adja közre a megfelelő szelektálással és szakmai apparátussal ellátva. Mindezt kiegészítette az előkészítési munkálatok szelektált iratanyagával, illetve az egyes zsinatok utóéletére vonatkozó iratok közlésével. A téma rendkívül izgalmas, a források kiadása hiánypótló.

Az 1918-ban életbe lépett *Codex Juris Canonici* (CIC) előírásai szerint minden 10 évben egyházmegyei zsinat tartása szükséges. Ez magyar viszonylatban külön kihívást jelentett, hiszen egyházmegyénk addig többnyire szokásjogon s különféle püspöki rendeleteken alapuló joggyakorlatát szinkronba kellett hozni az új CIC egyetemes joggyakorlatával. A helyzetet tovább nehezítette, hogy az 1920-ban bekövetkezett trianoni békediktátum következtében megváltozott területi alaphelyzet rendkívüli terhet jelentett az egyházkormányzatok számára (is). Így a 20-as években mindössze három egyházmegye tudta megkezdeni a munkát (1921, Vác; 1923, Veszprém; 1924, Székesfehérvár). A székesfehérvári zsinat forrásainak közlését alapos bevezető tanulmány előzi meg, melyről meg kell jegyezni, hogy kellőképpen felkészíti az – esetlegesen ilyen forrásbázisban járatlan – olvasót a kötet befogadására, valamint segíti a további tájékozódásban.

A kötet nagyobb részét az 1924-es zsinat iratanyaga teszi ki, a kötetre végig jellemző alaposan jegyzetelt formában. Külön kiemelendő, hogy a szerző fordításban közli a latin levelek teljes szövegét. A levelekben előforduló rövidítéseket és az elírt vagy nem eredeti alakban szereplő neveket végig helyesen oldja fel, valamint ezeket lábjegyzetekben közli a szerző. A kiegészítő kommentároknak köszönhetően az olvasó pontos képet kap az eredeti forrás fizikai megjelenéséről is. Tartalmát tekintve olyan szövegeket hoz a kötet, amire az előkészítő munkálatoknál számítani lehet: a körlevelek részletei a tervezendő zsinat helyével, összetételével, résztvevőivel és céljaival kapcsolatosan közölnek információkat, a levelek nagyrészt a tervezett küldöttek személyét tartalmazzák, de egyebek mellett helyet kapott a zsinat szertartásrendje, valamint a jegyzőkönyve is. Prohászka elmékedései pedig kellően ráhangolják az olvasót a zsinat szellemiségére. Körleveleiből kitűnik, hogy az 1924-es zsinat határozataira „csak” mint szükséges jogi alapra tekintett. Vélekedése szerint: „az életet papjainknak kell beleadnia”, ugyanis a Nagy Háború, valamint az azt követő forradalommal terhelt időszak, annyira megfertőzte és lezüllesztette a papi fegyelmet, erkölcsöt és a nép lelkiületét, hogy egy zsinat – véleménye szerint – pusztán a hideg, üres kereteket tudja felállítani csupán. Ha a papság valós elhatározásból képtelen saját lelkiületét megújítani, akkor önmagában a zsinat képtelen lesz a kívánt megújulás elérésére. Ennek előmozdítása érdekében kellő lelki háttérrel kívánt biztosítani a zsinatnak. A kötelező könyörgések, gyó-

nás és rózsafüzér mellett, egyik körlevelében szabályozta a templomi viselkedést, továbbá szigorú fegyelmet követelt.

Mózessy felkészültsége azonban a kötet gerincét képező 1924-es zsinat dekrétumainak közreadásában mutatkozik meg igazán. Nincs könnyű dolga a szerzőnek, ugyanis a zsinati dekrétumok még a korszakot jól ismerő szaktörténésznek is rendkívül száraz és helyenként nehezen emészthető lehet, hiszen eredetileg az egyes kérdéskörökben rendkívül jártas egyházi szakemberek számára készült a szöveg. Azonban a majd' százoldalmi forrásszöveghez a szerző cca. 350 lábjegyzetben fűz kommentárt, hivatkozik és magyarázza a CIC kánonjait, továbbá egyházi szakszavakat, latin kifejezéseket hoz érthető megvilágításba az olvasó számára. A kiváló jegyzetelési technikának köszönhetően az olvasó az összes olyan nélkülözhetetlen fogalmat, kifejezést vagy kánont megismerheti, ami a dekrétumok feldolgozásához szükséges. Ez a fajta felkészültség természetesen az egész kötetben megmutatkozik. A zsinat recepciójának érzékeltetéséhez jó választás volt a koronajegyzőkönyvek bemutatása, amelyekből kitűnik, hogy komolyan vették Prohászka hívószavát, s valós szándék volt a zsinati szellem gyakorlati életbe való átültetése.

Ami az 1934-es zsinatot illeti, a források közreadásában a szerző ugyanazt a metodikát követte, mint az 1924-es zsinatnál, azonban itt – amint azt már a kötet bevezetőjében jelezte – nem törekedhetett a teljes kapcsolódó forrásbázis közreadására, paradox módon az anyag bőségének, valamint csonkaságának volta miatt. Az előkészítő munkák forrásai jól mutatják, hogy Prohászka Ottokár és az 1924-es zsinat öröksége oly erősen élt Shvoy Lajosban, hogy pusztán „csak” finomhangolásként szánta az 1934-es zsinatot. Úgy értékelte, hogy a papság odaadó törekvése és munkája abból a buzgóságból fakad, amit az 1924-es zsinat gerjesztett, így az első zsinat eredményeire támaszkodva alapos munkát várt el, melyet az előkészítő bizottságok által látott megvalósíthatónak. Ezen zsinat előkészítő munkálatainak bőségesebb iratanyaga kapott helyet a kötetben, nyilván ez annak is köszönhető, hogy ennél a zsinatnál már jóval nagyobb forrásbőségről beszélhetünk, azonban a már említett szerzői „erőteljesebb szelektálás” hagy bennünk némi űrt. Az 1924-es zsinat mintájára itt is megtalálhatóak hasonlóan a helyet, időt, célkitűzést tartalmazó körlevélrészletek, valamint a résztvevők nevét tartalmazó levelek mellett, az előkészítő főbizottság munkájához tartozó jegyzőkönyvek is. Azonban az – ennél a zsinatnál különösen fontos szerepet játszó – albizottsági iratanyag már nem kapott helyet a kötetben. A szerző indoklása a következő: „A tartalmi ismétlődések [...] és a terjedelmi korlátok miatt eltekintettünk az albizottságoknál felhalmozódott gazdag iratanyag közzétételétől.” A tartalmi ismétlődések egy ilyen típusú forrásbázisnál szinte elkerülhetetlenek, ezért érthető és jó választás volt, hogy a kötet fizikai formájában nem kaptak helyet. De mi indokolta ennek az iratanyagnak a kötethez tartozó CD-ROM-on való mellőzését? Terjedelmi korlát nem lehet indok egy ilyen típusú adathordozó esetében, hiszen az 1934-es dekrétumok is a kötethez tartozó lemezen találhatóak. Azonban meg kell jegyezni, hogy köszönhetően a forrásközlés remek felépítettségének, nem zavaró az elmaradt bőséges jegyzetapparátus, hiszen a szerző egy „fogalomtár” is csatolt kötetéhez, amelyben az összes olyan kifejezés, fogalom szerepel, amely nélkülözhetetlen az ilyen típusú források helyes megértéséhez. Ennek ellenére meg kell

említenem egy negatívumot, ami korántsem biztos, hogy a szerző döntése volt. A kötethez tartozó – és már említett – CD-mellékletéről joggal feltételezhetné az olvasó, hogy a kiadás kereshető formában közreadja a kötet szövegét. A lemezen mindössze az 1934-es dekrétumok egy korábbi kiadásának szkennelt változata található, amit kissé csalódottan vettem tudomásul, hiszen a szerző a bevezetésben terjedelmi korlátokra hivatkozott a kötetből hiányzó iratanyagok miatt. Természetesen érthető a kiadás szempontjából, hogy korlátok közé kell szorítani a közlésre szánt anyagmennyiséget, azonban erre a problémára már létezik megoldás: CD/digitális melléklet. Élt is vele a kiadás. Érthetetlen, hogy a terjedelmi korlátok miatt kimaradt anyag miért nem kapott helyet a CD-n, ahogy az is, hogy a kötet miért nem került fel kereshető formátumban. Egyetértünk abban, hogy a könyv in aeternum szól, azonban a 21. században már semmilyen mutató, index, katalógus nem veszi fel a versenyt a modern technika által nyújtott gyors, pontos digitális keresés lehetőségével, és ez a típusú forrásanyag, valamint az az elképesztő mennyiségű tudás, amit a szerző a jegyzetapparátusba koncentrált, megkívánta volna ezt a megoldást.

Míndez persze egy cseppet sem von le a professzionális történészi munkából, amit Mózesy Gergely vitt véghez ebben a kötetében. A korrekt és pontos forrásfordítások, a fogalomtár és a kötet végén található életrajzi adattár, valamint a már említett precíz és gazdag jegyzetapparátus a legmagasabb polcra helyezték a kiadványt. Így nem csak a korszakra specializálódott szaktörténészek forgathatják haszonnal a kötetet, hanem egy teljesen más kutatási területtel foglalkozó vagy éppen interdiszciplináris kutatást végző szakember is könnyen kiigazodhat az egyébként nehezen befogadható források között, továbbá a kötet könnyen segédeszköze lehet az egyetemeken folyó egyháztörténeti/köztörténeti oktatásnak is. Csak remélni lehet, hogy a kötetből és a lemezeiről kimaradt anyagok hasonlóan színvonalas közlésben elérhetőek lesznek egyszer.

(ism.: *Kisvarga Gábor*)